

**ASPECTES CURRICULARS, METODOLOGIA I
ACOMPANYAMENT FAMILIAR
AL PRIMER CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL
CURS 2020-2021**

G CONSELLERIA
O EDUCACIÓ, UNIVERSITAT
I I RECERCA
B INSTITUT EDUCACIÓ
/ PRIMERA INFÀNCIA

Palma, juliol de 2020

CRÈDITS

Bona part d'aquestes orientacions són fruit de les reflexions del grup de treball pedagògic convocat pel IEPI a finals de juny del 2020, el qual durant cinc sessions va discutir i reflexionar sobre el funcionament de les escoles i les relacions de la comunitat educativa.

Aquest grup estava format per:

- Magdalena Alomar (CEI Petits Ferrerets, Marratxí)
- Rosa M. Borrull (EAP Es Raiguer)
- Esther Costa (EAP Eivissa-Formentera)
- Rosario Dorador (CEI Mafalda, Eivissa)
- Catiana Fuster (CEI Corrillos, Eivissa)
- Mireya Garrido (EI La Miranda, Formentera)
- Petra Juan (EAP Sud)
- Laura López (EAP Eivissa-Formentera)
- Rosario Lliteras (EI Pou de sa Lluna, Artà)
- Verònica López (EI Cas Serres, Eivissa)
- Bernat Marin (EAP Palma)
- Antònia Martínez (CEI Ropit, Palma)
- Marga Matamalas (EAP Llevant)
- Carolina Monreal (EI Magaluf, Calvià)
- Mari Orfila (EI Es Pouet, Alaior)
- Marta Pérez (EAP Menorca)
- M. Àngels Pizarro (EI Ses Cases Noves, Marratxí)
- Marta Puigdellivol (EAP Ponent-Tramuntana)
- Antònia Ribas (coordinadora pedagògica, Patronat Municipal d'Escoles d'Infants de Palma)
- Marta Sousa (EI Flor de Murta, Algaida)
- Paquita Tomàs (EI Son Roca, Palma)
- Cecilia Zamorano (EI Verge de la Salut, Palma)
- Teresa Lorenzo (inspectora d'educació)
- Dra. Catalina Nuñez (pediatre)
- Rosa M. Pallisé (dinamitzadora)
- Vicenç Arnaiz (dinamitzador i redactor)
- Arnau Pascual Vallespir (coordinador IEPI)

1. EN RELACIÓ AMB EL PROFESSORAT I A LA RESTA DE PROFESSIONALS NO EDUCATIUS DEL CENTRE	4
1.1. LA CURA DELS CUIDADORS	4
1.2. LA DIRECCIÓ DE LES ESCOLETES	4
1.3. LA FORMACIÓ DELS PROFESSIONALS DE L'ESCOLETA	5
2. ACOLLIDA DELS INFANTS I DE LES FAMÍLIES	7
3.1. ACOLLIDA DE LA FAMÍLIA	7
3.2. L'ACOLLIDA DE L'INFANT	9
3.3. ATENCIÓ A LA DIVERSITAT	10
3. ORGANITZACIÓ DE L'ESCOLETA: ESPAIS, MATERIALS I TEMPS	12
3.1. EL MODEL ORGANITZATIU PREFERENT DE LES ESCOLETES	12
3.2. L'ÚS D'ESPAIS FINS ARA COMUNS	12
3.3. L'ORGANITZACIÓ DEL DINAR	13
3.4. MATERIALS	14
3.5. ACTIVITATS	15
3.6. ESPAIS	16
4. L'ESCOLA COM A COMUNITAT: INTERSUBJECTIVITAT I SOCIALITZACIÓ	17
4.1. LA COMUNITAT DE FAMÍLIES	17
4.1.1. LA COMUNITAT DE FAMÍLIES EN FASE DE CONFINAMENT I PER TANT DE NO PRESENCIALITAT	17
4.1.2. EN RELACIÓ AMB LES FAMÍLIES EN DIFICULTATS.	19
4.2. LA COMUNITAT D'INFANTS: INTERSUBJECTIVITAT I SOCIALITZACIÓ	21
5. LA PRESENCIA DE LA MESTRA	23

1. SOBRE EL PROFESSORAT I EL PERSONAL NO DOCENT DEL CENTRE

1.1. La cura dels cuidadors

La intensa experiència dels més de tres mesos de confinament i de la desconcertant amenaça mundial de la COVID-19, encara present, ha posat sobre la taula la necessitat de la cura de la salut mental i física d'adults i infants. A més, exigeix accedir a nous models de cura, perquè molts dels que fins ara eren habituals o bé no són aplicables o bé no responen a les noves circumstàncies.

La il·lusió, la generositat i la càrrega vocacional amb què mestres i educadors fan la seva tasca, amb una marcada disponibilitat als infants i també a les famílies, exigeixen una accessibilitat emocional permanent, així com un esforç cognitiu i un esforç de l'imaginari que no es poden sostenir si no es gaudeix d'un equilibri personal estable.

Els centres que han afrontat la reobertura amb dinàmiques i procediments de cura personal i dinàmiques de claustre encaminades a fer possible l'expressió de resistències per temors han trobat més fàcilment el camí del diàleg lúcid i de la creativitat organitzativa. També hi ha centres que, a més, han previst dedicar un temps setmanal o mensual a pràctiques o formació col·lectiva en aquest àmbit.

En aquesta situació, no hi ha cap dubte de la necessitat dels centres i del personal docent i no docent d'adquirir noves competències en aquesta matèria i normalitzar la incorporació de procediments que garanteixin la cura suficient dels professionals que tenen cura d'infants i les seves famílies. Tant la capacitat personal com la capacitat de grup per gestionar les emocions són ara per ara factors determinants per a la qualitat de l'acollida, l'ambient de seguretat afectiva i l'escolta dels infants i de les famílies i depenen en cert punt d'aquesta cura dels cuidadors.

1.2. La direcció de les escoles

La direcció de l'escola ha estat sempre una peça clau en el funcionament dels centres. Ara, de mica en mica, esdevé més complexa per les expectatives de qualitat de les funcions pròpies de les escoles, l'augment dels factors implicats en la gestió de recursos, la diversitat de referències i informacions a tenir en compte i, per descomptat, la necessària cura de les dinàmiques internes del centre.

A causa de la diversitat d'escenaris, la gestió de l'escoleta pren nous matisos dins els seus àmbits d'actuació: la planificació del centre, la gestió documental de l'àmbit administratiu i de l'àmbit pedagògic, la gestió econòmica i administrativa, el control de la qualitat de gestió global, i la gestió per competències que aprofita el potencial de tots professionals. Per això, els directors dels centres han de comptar amb habilitats i competències de lideratge, que es poden adquirir i que sempre s'han d'ajustar.

Tenint en compte que els centres, com a unitats de gestió, són molt petits, és convenient que els directors promoguin xarxes de col·laboració locals, o fins i tot més àmplies, de manera que es tregui un bon profit de la comunitat de coneixements i la col·laboració. Per exemple, aquest final de curs hi ha hagut directors que han establert col·laboracions d'aquest tipus per analitzar instruccions i informacions així com per elaborar els documents de centre. Han avançat més aviat, han tingut menys dubtes i els resultats són més exitosos.

Els equips directius han de preveure la seva pròpia formació. El IEPI posarà en marxa recursos formatius per a les direccions de les escoletes, i hi ha altres administracions, institucions i entitats que poden ser font de recursos formatius.

1.3. La formació dels professionals de l'escoleta

Les característiques i les necessitats educatives de l'alumnat estan en constant evolució, la qual cosa implica que, per tal mantenir i millorar la qualitat educativa del centre, el professorat s'hagi de formar permanentment. La pandèmia ha marcat un canvi significatiu en el currículum, i per això ara és essencial posar l'atenció deguda en la formació del professorat.

Hi ha qüestions que han emergit insospitadament, com ara:

- a) Els coneixements sobre la COVID-19 i la necessària adaptació de l'escola a aquesta malaltia.
- b) La necessitat de saber manejar instruments telemàtics i estratègies de comunicació amb les famílies i els infants que se'n fan servir.

Altres s'han fet cada vegada més necessaris els darrers anys com a resultat d'una major consciència col·lectiva i dels canvis en les polítiques educatives:

- a) L'acompanyament a les famílies en risc d'exclusió.
- b) L'atenció a la diversitat des d'una perspectiva inclusiva.
- c) L'empoderament del professorat pel que fa a la relació amb les famílies en el marc de l'acció tutorial.

- d) La necessitat de tenir cura del professorat com a cuidadors i de prestar una atenció especial al benestar personal.

Altres aspectes que, adaptats a la realitat actual, continuen sent del tot necessaris són:

- a) La formació en la direcció de centres.
b) La seguretat i el benestar afectiu dels infants.
c) La innovació en els àmbits de la pedagogia de l'aprenentatge i el desenvolupament.
d) La capacitat de detectar el maltractament i de donar-hi resposta.

En l'àmbit de l'escoleta, els formats formatius que solen ser més valorats són:

— Amb participació de tot el professorat dels centres:

- Les formacions al centre, que acostumen a incloure supervisió.
- Les formacions al sector, en què s'agrupen diferents escoletes (a vegades inclouen supervisió).

— Amb participació de professors de diferents centres i sectors:

- Grups que aprofundeixen en aspectes concrets relativament innovadors.

— Amb participació oberta:

- Xerrades, conferències, etc., per presentar noves temàtiques o enfocaments.

Cada centre ha d'identificar i prioritzar les seves necessitats formatives i, si s'escau, compartir-les amb les escoletes del seu àmbit territorial i amb l'EAP.

Convé que el professorat tingui coneixement de l'oferta formativa del IEPI i dels centres del professorat.

A més, si es considera oportú, els centres poden prendre la iniciativa, sols o amb altres de centres, de proposar i organitzar alguna formació que els sigui prioritària. Podeu consultar les modalitats formatives amb els assessors dels CEP i el IEPI.

2. ACOLLIDA DELS INFANTS I DE LES FAMÍLIES

Els processos d'acollida i adaptació dels infants i de les famílies són determinants en l'acceptació d'uns i altres de la situació d'escolarització, ja que per a molts infants és la primera vegada que afronten una separació reglada i repetida en un entorn en què es troben amb persones desconegudes.

No cal ara justificar-ne la necessitat, perquè, de fet, aquests processos formen part de l'abecé de l'educació infantil, i són prou conegudes les conseqüències de no seguir un procés progressiu i personalitzat. Aquí únicament farem esment a aquelles dimensions que poden ser font de dubtes.

2.1. Acollida de la família

L'escolarització a 1r cicle d'educació infantil és, per a la majoria de les famílies, la primera experiència de separació amb el seu infant. Algunes ho fan obligades per algun imperatiu, d'altres per necessitat de recuperar marges d'independència, d'altres ho desitgen perquè pensen que és el que més convé a l'infant, etc., però totes presenten ambivalències i dubtes. Tothom sap que l'acceptació, per part de l'infant, tant de la separació com de les noves relacions està condicionada per la qualitat i el benestar que senten els adults en aquesta nova situació.

En aquest context de pandèmia, els dubtes i les inseguretats dels pares i les mares creixen perquè, en molts casos, han viscut o viuen circumstàncies de pèrdua (laboral, de nivell econòmic, emocional, pors, etc.), de malaltia, de crisi relacional, d'incertesa, etc., que poden fer que afrontin l'escolarització en circumstàncies de dolor o fragilitat familiar. Per això, cal cuidar més que mai l'acollida, per tal que les famílies trobin a l'escoleta relacions de referència i de seguretat.

És bo que aquesta acollida compti amb els cinc elements següents:

1. **Acompanyament en el procés de sol·licitud i de matriculació** a les famílies que necessiten que se'ls facin comprensibles els procediments, que se'ls faciliti la informació per fer una tria conscient i que se les acompanyi per resoldre determinades necessitats, com accedir a ajuts. Sobre aquest element, convé dir que:
 - Enguany aquest procés ja ha tingut lloc, però durant aquest curs aniran arribant famílies i a la primavera tindrà lloc el procés per al curs 2021-2022.

— Aquest acompanyament també cal fer-lo quan es produeix un canvi de centre, habitualment per anar a EI4 o, molt especialment, per ajudar les famílies amb un infant a qui se li han detectat NEE.

2. **Entrevista amb cada família**, per tenir oportunitat de compartir com estan vivint aquesta situació, quines són les seves vivències i preocupacions, quines són les seves dificultats i necessitats amb relació a l'infant, etc., així com per comentar les seves expectatives i les seves pors respecte a l'escolarització.
3. **Reunió amb les famílies del mateix grup** per comentar l'organització de l'escola, les normes sanitàries, el funcionament del grup, les competències i necessitats dels infants en aquesta edat i la proposta d'objectius educatius. Cal recordar-los, a més, que la tasca essencial de l'escoleta és l'educativa i que aquest n'és l'eix essencial. Pot ser un bon recurs fer la trobada en un espai obert.
4. **Acollida i comiat diaris conscients** perquè les famílies cada dia ens confien allò que més estimen. Necessiten sentir que ni elles ni l'infant són un més de l'escoleta, sinó que els acollim de forma singular i personalitzada, que els miram a la cara, que es nota que ens alegrem de la retrobada i que sabem com cuidar-los i protegir-los.

Quan venen a recollir l'infant, necessiten, com sempre, que els posem al dia del que han viscut. Les famílies esperen no només comentar si ha passat alguna cosa, sinó que també volen saber les anècdotes i experiències que l'infant encara no pot explicar però que s'endu a casa.

Les autoritats sanitàries han explicat repetidament que no hem de témer les converses que tenen lloc durant la rebuda i el comiat. Protegits uns i altres amb mascareta, podem tenir una conversa distesa i amorosa en què la família i els mestres puguin comentar els temes més essencials sense presses.

5. **Tutoria**: en temps de pandèmia, l'espai de trobada per a l'acompanyament a cada família és més necessari que mai, perquè moltes es troben en dinàmiques que els causen desorientació i dificultats imprevistes. No tothom té amb qui parlar i molts necessiten posar paraules al que viuen. Els experts en primera infància són a les escoletes, i un dels objectius de la xarxa d'escoletes públiques és que les famílies hi puguin trobar referents d'informació, assessorament, documentació, formació, etc.

Convé estar atents a les circumstàncies laborals i econòmiques més problemàtiques que hagin d'afrontar les famílies, ja sigui en temps de normalitat escolar com de confinament. Algunes entren en dinàmiques

emocionals que els dificulten poder entrar en contacte amb les xarxes de protecció social. En aquest sentit, la mà del tutor sovint és decisiva.

A més, tal com s'explica més endavant (vegeu l'apartat 4.1.2), hi ha famílies en situació de vulnerabilitat social o en circumstàncies singulars que necessiten un acompanyament també singular.

Per acabar, és important apuntar que no hi ha dificultats sanitàries per fer trobades amb el nucli familiar, sobretot si utilitzam espais oberts. Quan convingui, podem recórrer a converses telemàtiques, atès que ja les hem normalitzat.

2.2. L'acollida de l'infant

Des de fa anys, l'adaptació dels infants a l'escoleta es fa conjugant la presència de l'infant amb l'acompanyament, dins de l'espai del grup, d'algun familiar durant unes estones que, de mica en mica, es van allargant, segons el ritme que cada infant necessita.

No hi ha inconvenient de seguir fent-ho així, però s'han de prendre algunes mesures sanitàries:

— Pel que fa al lloc:

- a) És millor si aquest procés d'acollida es fa a l'aire lliure. Sigui al pati o en un altre lloc, l'espai ha d'estar estructurat per zones i ha d'estar equipat amb materials que facilitin l'activitat lúdica individual de l'infant.
- b) Si s'ha de fer a l'aula, és molt convenient que estigui ventilada de forma permanent per minimitzar la concentració vírica.
- c) Hi ha escoles que han organitzat amb les famílies i els infants trobades en espais oberts de fora del centre (un parc infantil, per exemple) per promoure els primers contactes confiats amb el tutor.

— Pel que fa a les condicions en temps de pandèmia:

- a) Només hi pot haver un adult del mateix nucli de convivència familiar de l'infant. Si pot ser, ha de ser el mateix durant tot el procés, a més de per raons afectives, també per minimitzar les possibles fonts de contagi i facilitar el control sanitari, si fos necessari.
- b) El familiar ha d'entrar amb mascareta i peücs, o bé sabates desinfectades, i les mans acabades de desinfectar. Hi ha d'haver una separació d'1,5 m entre els diferents assistents.

- c) Han de romandre asseguts a la cadira, com fa anys que fan moltes escoles, i abstenir-se d'entrar amb objectes (bossa, mòbil, etc.). Els hauran de deixar al cotxe o al lloc que la direcció habiliti.
- d) S'han d'abstenir de mantenir contactes físics amb altres infants.
- e) Ben probablement les escoles, per manca d'espai d'algun grup, hauran d'organitzar torns en el procés d'adaptació. De fet, hi ha escoles que sempre n'han fet.

2.3. Atenció a la diversitat

L'atenció a la diversitat i, molt especialment, la detecció de l'alumnat amb necessitats educatives específiques i l'adopció de mesures inclusives al respecte representen un eix essencial de l'educació infantil, i més encara quan moltes d'aquestes necessitats específiques just comencen a aparèixer i una actuació prompte i ajustada les acaba evitant.

El punt 3.4 de les instruccions per a l'organització i el funcionament de les escoles públiques o privades vinculades a la xarxa d'escoles públiques d'aquest curs 2020-2021 així ho estableix i preveu, a més, que l'atenció a la diversitat s'ha de fer en coordinació amb els EAP.

Sobre aquest tema, cal tenir presents els aspectes següents:

1. **És important que els tutors tenguin clars els criteris i indicadors de detecció** de possibles problemàtiques per tal que la primera detecció d'infants en situació de risc o que ja presenten problemes es faci durant les primeres setmanes. L'edat primerenca no és un argument per posposar l'observació, sinó justament el contrari: segons totes les evidències, la detecció primerenca és la clau per al millor pronòstic possible. Cal actuar amb prudència però no convé postergar la intervenció.
2. **L'estreta col·laboració amb els professionals dels EAP** ajuda a concretar els criteris per identificar possibles dificultats i a ajustar l'observació per tal que, en poc temps, si és necessari, es pugui posar en marxa la resposta inclusiva.

Els dies de preparació a l'obertura de l'escola són decisius per definir els criteris de detecció i establir el pla compartit amb l'EAP.

3. **L'organització combinada dels suports propis de l'escola i dels que aporti l'EAP** a cada centre poden beneficiar la dinàmica educativa inclusiva mitjançant la normalització de la resposta educativa a les necessitats específiques i l'afavoriment de desdoblaments i altres ajustaments curriculars

que signifiquin, de fet, una resposta ajustada a les necessitats específiques sense necessitat d'intervenció individualitzada.

4. **Alguns infants presenten dificultats de tipus evolutiu que, de fet,** també tenen, amb major o menor grau, altres infants del grup. És habitual, per exemple, que en un mateix grup hi hagi tres o quatre infants que, segons sembla, pateixen retards en el llenguatge parlat. Hi ha altres infants, a més, a qui aniria bé poder millorar les seves competències en aquesta dimensió.

Davant aquest situació, és més convenient pensar en com ajustar millor el currículum a les necessitats del grup que no en respostes específiques.

5. **A vegades convé ajustar l'organització de l'escola i la distribució dels infants nous** en els grups tenint en compte la presència d'infants amb necessitats educatives específiques. Si aquest reajustament organitzatiu no es du a terme quan és necessari, és fàcil que després es produeixin situacions d'estrès relacionades amb el funcionament.

Totes aquestes qüestions poden trobar una sortida adequada amb un diàleg primerenc amb l'EAP.

3. ORGANITZACIÓ DE L'ESCOLETA: ESPAIS, MATERIALS I TEMPS

3.1. El model organitzatiu preferent de les escoles

El model organitzatiu preferent de les escoles en temps de pandèmia és l'anomenat *grup familiar*, *grup bombolla* o *grup estable de convivència*, constituït per un grup estable d'infants i un mestre o educador. El grup familiar o bombolla no té contacte directe amb altres infants ni amb més adults que els imprescindibles per a l'atenció del grup, a fi de reduir al màxim el risc de contagi i així poder prescindir de certes mesures de protecció sanitària que implicarien reducció de l'espontaneïtat i de la naturalitat entre els membres del grup.

En la mesura que mestres i infants redueixen el nombre de contactes, no cal que mantinguin la distància social entre ells, l'accés als materials, tot i estar «controlat», pot ser molt espontani, i els moments de contacte corporal no cal que siguin radicalment suprimits. Tampoc cal que el mestre del grup dugui mascareta de forma permanent.

El grup estable de convivència permet una dinàmica de grup molt propera a la normalitat a la qual estàvem habituats i elimina pràcticament totes les mesures de control de l'espontaneïtat dels infants del grup.

En cas d'optar per no constituir grups estables de convivència, s'hauran de prendre algunes mesures, com l'ús de mascareta de forma permanent per part del mestre; el reforç de les mesures de protecció sanitària dins el grup, com el control i la higienització de les joguetes; la limitació de contactes entre els infants, etc.

3.2. L'ús d'espais fins ara comuns

Les escoles compten amb espais d'ús comú (menjador, sala d'usos múltiples, tallers, patis, etc.) que ara no poden ser utilitzats indistintament pels grups sense seguir un protocol de desinfecció entre grups.

En cas de disposar de personal de neteja en horari de matí, un grup pot fer servir l'espai durant 90 minuts i deixar un interval de 30 minuts per a la neteja abans que un segon grup no l'ocupi.

3.2.1. Els patis

Per raons sanitàries, els espais oberts han esdevingut els espais més segurs i, per tant, els més privilegiats per a l'estada dels grups d'infants. Per això, els centres

que poden convertir els patis en lloc preferent de permanència. El pati ha esdevingut el centre de la vida de grup: s'hi juga amb tota mena de materials, en racons organitzats, i fins i tot alguns centres el fan servir per al temps del menjador.

Molts centres han enriquit molt les opcions motrius dels seus patis i hi han traslladat part dels materials habitualment situats a les aules, per aprofitar-ne cada racó.

Molts mestres ja no consideren el pati «un temps d'esbarjo», sinó una part essencial de l'escola i de la seva acció educativa en què cal estar atents als acompanyaments necessaris.

És necessari que el pati tingui espais amb ombra i que s'equipi amb recursos organitzatius i materials per poder dur a terme bona part de les activitats que habitualment es reservaven per a espais interiors.

Durant els mesos de juny i juliol, moltes escoles ja han dividit els patis fent ús de recursos mòbils (per ex., malles d'obra), amb l'objectiu que cada grup compti amb un espai obert diferenciat. Hi ha escoles que fan un ús rotatori, amb torns diaris, de les diferents zones de l'espai obert. Aquesta rotació és fàcil de gestionar, atès que, d'acord amb les autoritats sanitàries el virus no pot sobreviure en materials naturals.

Tanmateix, sigui d'una manera o d'una altra, cal assegurar-se que el pati es dota de propostes per al moviment conscient i altres dimensions exploratòries, inclòs el joc simbòlic o de representació.

3.2.2. La sala d'usos múltiples i altres espais interiors d'ús comú

Lògicament, amb un sistema de grups bombolla no és possible fer ús d'aquests espais sense que hagin estat prèviament desinfectats. Amb els recursos que tenen les escoles, és difícil que aquesta neteja es pugui fer a mig matí.

Una bona opció és que cada espai sigui utilitzat per un sol grup al dia, de manera que la neteja dels espais comuns coincideixi amb la neteja general de l'escola. Aquest espai pot estar dotat de material per a tots els grups.

3.3. L'organització del dinar

El servei de menjador és molt necessari per als infants de famílies més vulnerables perquè, a vegades, és l'única manera de garantir-los un àpat

equilibrat al dia. També és necessari per motius de conciliació per a aquelles famílies que no tenen una xarxa familiar disponible.

En general, les autoritats sanitàries aconsellen que, per evitar factors de risc, els infants no facin ús de menjadors comuns i que transitin tan poc com sigui possible per espais «bruts». Per això, la primera opció que se sol plantejar és que els infants dinin al seu espai de grup. Tanmateix, a l'hora de prendre decisions a cada escoleta, convé analitzar el nombre d'infants que queden a dinar, les edats d'aquests infants, l'estabilitat dels infants al menjador i els espais de què disposa el centre.

A vegades, quan el nombre i l'edat ho permeten, la millor opció és agrupar els infants de menjador en un grup estable. D'altres, el millor és que dinin al seu espai de grup, encara que altres infants no hi dinin. En aquest cas, s'haurà de tenir en compte el nombre d'infants que hi dinen i els que no, així com les edats. Altres vegades el millor és que tots els àpats es facin en un espai obert.

Tot sempre depèn del nombre d'infants, dels espais del centre i dels recursos humans disponibles.

3.4. Materials

En tots els protocols sanitaris queda clar que no és bo que hi hagi abundància de materials a l'abast dels nens. De fet, des de l'àmbit educatiu fa temps que també s'alcen veus que alerten de l'excés com a risc educatiu. En el temps que fa que les escoles tornen a funcionar, molts mestres comenten que, al costat de l'austeritat de materials a l'abast de les criatures, ha aparegut una major concentració i continuïtat en els seus jocs.

Ara bé, tampoc no és necessari reduir en excés els materials que s'utilitzen al llarg del dia. Sí que cal tenir-ne un cert control per anar retirant els materials «bruts» i substituir-los per altres de desinfectats, però tot en una dinàmica normal basada en la presència conscient del tutor.

És útil conèixer la supervivència del coronavirus SARS-CoV-2 en algunes superfícies:

- Paper i cel·lulosa: 3 hores
- Cartó: 1 dia
- Fusta: 1 o 2 dies
- Vidre: 1 o 2 dies
- Plàstic i acer inoxidable: més de quatre dies

Per tant, es poden utilitzar construccions de fusta i n'hi ha prou de deixar-les en quarantena dos dies. El mateix passa amb altres materials naturals, com pinyes, escorces, etc. Els objectes de plàstic o de metall, en canvi, han de desinfectar-se obligatòriament.

D'altra banda, cal reduir el mobiliari de les aules a l'imprescindible a fi de facilitar-ne la desinfecció. Fa temps que moltes veus alerten de la sobreocupació espacial amb mobiliari que no fa sinó limitar la llibertat de moviments.

Així, doncs, al marge dels objectes de plàstic i de metall, que necessiten desinfectar-se després del seu ús (es poden deixar una hora en una dissolució amb desinfectant), i dels peluixos, que estan desaconsellats per a l'ús en grups, tots els altres materials, especialment els naturals, són una bona opció perquè basta deixar-los dos dies en quarantena i així es facilita la vida normalitzada del grup.

No farem aquí un llistat de tots els materials i els seus possibles usos en contextos educatius, perquè són de sobres coneguts, però sí que apuntarem que, per criteris sanitaris, convé prioritzar l'ús de materials naturals.

3.5. Activitats

En aquesta situació de pandèmia, i després d'haver passat el confinament, cal promoure sobretot:

- a) **Activitats cooperatives**, com les construccions, alguns jocs de taula, ajudes mútues en processos d'autonomia, de «responsabilitats» compartides, etc.
- b) **Activitats motores conscients**, que han de ser facilitades amb recursos com troncs, túnels, bicicletes, llocs d'escalada, d'equilibris, etc.
- c) **Activitats d'atenció voluntària**, com l'exploració heurística ajustada a cada edat, puzles, encaixos, contes, classificacions, etc.
- d) **Activitats amb aigua**, perquè es considera que, sobretot si té una mica de sabó, no és un vehicle transmissor del virus.
- e) **Escenaris per a relats**, en què es poden fer servir troncs petits, rampes, etc., per simular coves, espais naturals o granges, on per exemple es pugui jugar amb tota mena d'animals; carreteres, poblacions, etc., o fins i tot una escola.
- f) **Activitats simbòliques**, amb disfresses, jocs de representació amb animals, etc., els quals s'han de desinfectar després del seu ús. Aquest tipus d'activitats es podrien plantejar una vegada o dues per setmana, de manera excepcional.
- g) **Activitats per desenvolupar la competència per percebre i reconstruir el propi relat**. És imprescindible la capacitat de recuperar els esdeveniments passats, de donar sentit al present i de poder parlar del futur. Els infants i els adults som capaços de ser protagonistes de la nostra vida en la mesura en

què ens relatem. Quan l'infant troba ajuda per aprendre a evocar o per anunciar, aprèn a persistir conscientment en el temps. Ateses les ruptures imprevistes de la vida col·lectiva i individual, creim que és molt útil afavorir situacions en les quals es facilita als infants l'accés al relat com a competència. Amb aquest propòsit, convé:

- conversar amb les criatures a partir del que s'ha viscut, es viu o es planifica;
- facilitar a l'infant l'accés a eines i recursos per a la memòria i la planificació, com ara la llibreta que va i ve entre escola i família, àlbums de fotos, tant de cada criatura com del grup, que es van actualitzant i que faciliten l'evocació, etc.

h) **Activitats relacionades amb la música** (com cantar, ballar o acompanyar), a les quals s'ha de recórrer amb freqüència, diverses vegades al dia, perquè aporten espais de trobada de grup i faciliten l'empatia i l'expressió emocional

El respecte a cadascun, l'activitat lliure, l'espontaneïtat i l'ús de la comunicació verbal són transversals en totes aquestes activitats, que han d'estar presidides i gestionades a través del del llenguatge parlat.

3.6. Espais

Com s'ha remarcat en paràgrafs anteriors, és convenient «buidar» de mobiliari prescindible els espais de l'aula per reduir les superfícies a netejar i, sobretot, per oferir una llar més àmplia als qui l'habiten.

No obstant això, convé no descuidar l'estètica aèria del centre. Amb pandèmia o sense, l'espai de l'escola ha de continuar convidant a sentir-se com en una llar.

4. L'ESCOLA COM A COMUNITAT: INTERSUBJECTIVITAT I SOCIALITZACIÓ

4.1. La comunitat de famílies

La família és el primer entorn de protecció i educatiu dels infants i el més fonamental. Pot variar-ne la composició, el model, l'estructura, la cultura de referència, etc., però sempre es manté el paper decisiu de la família a l'hora de protegir i educar els infants.

La comunitat científica comparteix l'evidència que els primers anys de vida són decisius en la descoberta i construcció dels llenguatges, dels codis de relació intersubjectiva, del desenvolupament de les capacitats expressives de les emocions i la comprensió de les dels altres, etc. Tot plegat requereix un entorn de vincle segur i de relacions variades i espontànies.

Tanmateix, la criança dels infants exigeix moltes referències i coneixements que els pares i les mares no solen tenir. Els coneixements sobre la criança són uns coneixements comunitaris, perquè és impossible preveure moltes circumstàncies que exigeixen respostes oportunes i perquè és sobretot un saber procedimental que té a veure amb criteris però sobretot en saber els com.

Tal com s'explica en el document marc *L'educació dels infants 0-3 i la necessària equitat* (pàg.123):

Les famílies no poden estar soles. No estan soles en temes de salut, tampoc poden estar-ho en temes educatius, tinguin o no els seus fills escolaritzats. Les famílies necessiten nous espais per socialitzar la criança i per sostenir-la en un sentiment de pertinença a una comunitat i de vincle social. La paternitat i maternitat exigeixen grups estables de pertinença, necessiten espais socials de proximitat on identificar necessitats i inquietuds, on compartir sabers.

Els models de família, els models productius i els models de criança han acabat convergint en identificar les escoles com entorns professionals de referència per a la resposta a les necessitats educatives a la primera infància al seu territori, no només pel que s'esdevé al centre, sinó pel diàleg i col·laboració permanents que s'esdevenen al seu entorn: entre les famílies i entre les famílies i els tutors. L'escoleta ha de vetlar perquè aquests diàlegs múltiples siguin eficaços, acollidors i col·laboratius.

4.1.1. La comunitat de famílies en un escenari de confinament i, per tant, de no presencialitat

Les xarxes de relacions i col·laboració entre les famílies i l'escoleta són tan

essencials que no poden desaparèixer en moments de confinament, justament perquè llavors són encara més necessàries.

Els infants d'aquestes edats, que viuen principalment l'«ara i aquí», tampoc no poden sentir que els seus companys ni el seu mestre han desaparegut. L'experiència recent ens ha fet palès que molts infants han entrat en emocions de pèrdua per la falta de relacions amb el seu mestre i els seus companys, que, segons s'ha posat en evidència, són autèntics referents de vincle.

Per això, convé preveure:

1. **Propostes personalitzades:** l'acompanyament a partir de propostes personalitzades per a cada família, com per exemple:
 - a) Fer un acompanyament emocional als infants, les famílies i els tutors per, d'una banda, mantenir el vincle perquè, més enllà de la distància física, se sentin units i a prop els uns als altres, i, de l'altra, garantir la cura i protecció de les persones de la comunitat educativa que ho estiguin passant malament, sigui quin sigui el motiu.
Tota la nostra tasca ha d'assegurar el contacte real, proper i afectuós, encara que sigui virtual. Per tant, les videoconferències amb els infants i les seves famílies, el grup de WhatsApp amb les famílies i l'acompanyament per altres vies (correu electrònic, drive, blog, etc.) han de formar part de la nostra rutina diària.
 - b) Mantenir el vincle amb els infants, les famílies i l'equip educatiu de l'escola durant els períodes de no presencialitat. L'escoleta no pot desaparèixer de la vida de l'infant ni de la vida de la família.
El tutor ha de seguir estant present, encara que sigui de manera virtual, per tal de conservar aquest vincle tan important per als infants i mantenir la porta oberta per a un nou retrobament.
 - c) Continuar estant atents a les necessitats de les famílies i fer l'acompanyament necessari, sobretot en moments complexos i de solitud social. Com a servei educatiu, l'escola ha de mantenir activa i present la seva funció educativa i social.
Per dur a terme aquesta tasca, l'escoleta es nodreix de tota la xarxa educativa que conforma l'equip educatiu del centre. És convenient que aquest equip, format pels tutors, els educadors de suport i els professionals de l'EAP, tinguí previst com distribuir l'atenció a totes i cadascuna de les famílies.
 - d) Organitzar, a cada territori, una xarxa de suports en coordinació amb la resta de serveis d'atenció a les persones (Serveis Socials, Serveis de Salut, diferents ONGs, com Càritas, etc.) per garantir l'equitat i el benestar de totes les famílies.

2. **Propostes de trobada comunitària per grups:** espais virtuals de trobada i suport entre les famílies. Es tracta de crear espais virtuals de trobada entre les famílies, així com espais d'acompanyament i suport a les famílies, mitjançant accions com les següents:
- a) Crear un grup amb totes les famílies obertes a participar (estudiant i cercant respostes per a les famílies a qui els aspectes econòmics els siguin un obstacle).
 - b) Convocar trobades perquè les famílies es puguin relacionar d'una manera espontània. Els ajuda que hi hagi una temàtica per comentar o bé alguna activitat proposada, per tal que siguin també espais d'intercanvi de recursos i d'informacions. Algunes propostes són:
 - Cada setmana una família exposa una activitat que li agrada molt al seu infant: un conte, una dansa, un plat preferit, una jogueta, etc.
 - Celebració conjunta d'aniversaris i sants.
 - Cada setmana dos o tres infants mostren objectes o ninos preferits.
 - c) Organitzar trobades amb un participant extern per tractar temàtiques que els puguin interessar, ja sigui en format de xerrada o bé en format de taller.
 - d) Als infants i a les famílies els enforteix sentir el tutor explicar els contes, cantar les cançons o ballar les danses que el grup coneix, però també se'n poden incorporar de nous i convidar les famílies a aprendre'ls.
 - Els contes es poden explicar fent servir la diversitat de recursos habituals de l'escoleta (amb titelles, acompanyats d'imatges, etc.).

4.1.2. *Amb relació a les famílies amb dificultats*

A. Les famílies més vulnerables

A les famílies amb dificultats de què el centre ja tenia coneixement se n'han afegit d'altres amb vulnerabilitat sobtevinguda. L'atenció a totes aquestes famílies requereix una cura especial, atès que estan sotmeses a molta pressió per manca de recursos. Aquest fet implica que sovint l'esforç de la criança s'hagi de compaginar amb la cerca de la supervivència. Qualsevol petit desequilibri, per exemple l'avaria d'una nevera o el trencament d'unes ulleres, fa que es desencadenin una sèrie de problemes que posa en greus dificultats la serenor familiar. Cal tenir en compte, a més, el que suposa no tenir accés a allò que ells i el seu entorn social consideren necessari.

L'acollida i acompanyament d'aquestes famílies requereix habitualment més dedicació i, sobretot, una presència ajustada i molt respectuosa. Per això, és convenient:

- a) Que en cada cas s'acordi amb l'EAP i els serveis socials municipals quina és l'anàlisi de la seva situació, qui n'ha de ser l'interlocutor principal i com poden col·laborar la resta de professionals que tenen relació amb la família i/o l'infant.
- b) Que les propostes parteixin de les necessitats sentides per la família. Convé partir del llistat de necessitats assenyalades per la família i prioritzar-les perquè han de ser respectuoses amb la seva quotidianitat i els seus valors. Qualsevol proposta o ajut tindrà incidència en la seva familiar i, per tant, no té cap sentit que l'ajut sigui una irrupció no volguda a la vida familiar, llevat dels casos de maltractaments.
Atès que l'exclusió social és un dels factors que més tenen a veure amb l'aparició de necessitats educatives específiques, és convenient que aquestes no facin invisibles les necessitats i dificultats del pare ni de la mare.
- c) En general, solen resultar molt profitoses les converses directes via telefònica perquè faciliten l'empatia, l'escolta i la intimitat.
- d) Els tutors o els professionals dels EAP assenyalen que és recomanable el contacte setmanal en cas de confinament, així com cuidar l'acollida diària en temps d'escolarització normalitzada.
- e) Per més que a l'entorn familiar hi hagi moltes mancances, cal partir sempre del reconeixement de les competències dels membres de la família i basar-s'hi.
- f) Convé que l'escola conegui els recursos de coneixements i els materials informàtics i telemàtics d'aquestes famílies i faci les previsions oportunes per poder mantenir-hi la connexió.

B. Les famílies amb problemàtiques singulars

Hi ha famílies que travessen situacions singulars que poden comportar dificultats significatives: famílies monoparentals, famílies en què algun dels dos progenitors té alguna malaltia mental, famílies separades, famílies amb algun membre (adult o infant) amb discapacitats significatives, presència de maltractaments, etc.

Aquestes famílies, que poden trobar-se en situacions especialment difícils en un escenari de confinament, necessiten, tant en situació de normalitat escolar com en situació de confinament, una acollida inicial i continuada que inclogui l'acompanyament. L'equip directiu, amb el suport de l'EAP, ha de reflexionar sobre com ha de ser aquest acompanyament.

4.2. La comunitat d'infants: intersubjectivitat i socialització

La qualitat de les interaccions entre els infants és un pilar essencial del marc educatiu que ofereix l'escoleta. La intensitat de les relacions i la riquesa de les oportunitats relacionals és, potser, la singularitat més significativa que ofereix l'escoleta. Com a conseqüència del confinament, hem descobert unes reaccions sorprenents dels infants en els retrobaments ocasionals o en el retorn a l'escola que evidencien la força dels sentiments que ja estan en joc en aquestes edats.

Hi ha infants que, com passa amb el llenguatge parlat, «arriben» des de la família amb una estructura de codis de gestació relacionals: ja han iniciat el desenvolupament de conductes cooperatives; ja tenen algunes estratègies ben eficaces per a l'exploració compartida, tant a nivell motriu com heurístic i cognitiu; o estan empoderats en les interaccions entre iguals. N'hi ha d'altres, en canvi, que «entren» a l'escoleta sense que els altres infants els provoquin cap interès rellevant.

Tant per als uns com per als altres, el sentiment de seguretat afectiva i la fluïdesa del seu desenvolupament tindrà molt a veure amb la qualitat de les relacions entre iguals que es promogui a l'escoleta, que és l'entorn educatiu més significatiu en aquesta dimensió. Dependrà, per tant, de la cura que el tutor tengui de l'ambient en el qual tenen lloc i de l'acompanyament que cada infant trobi en aquest procés.

Com passa amb el llenguatge parlat, amb el desenvolupament motriu, amb l'expressivitat emocional, amb les conquestes cognitives, etc., les possibles exploracions per part de cada infant i per part del grup en el seu conjunt estan condicionades per l'ambient (actituds, materials, espais, oportunitats, etc.) que es creï en el grup. També estan condicionades per l'acompanyament que cada infant trobi en els conflictes o en les seves exploracions, en els moments de desorientació, etc.

Aquest curs haurem de tenir posada l'atenció en les relacions i en el tipus d'oportunitats relacionals que cal facilitar. Aquesta mirada atenta no ha de tenir en compte només les precaucions sanitàries, sinó que cal aprofitar per tenir una mirada atenta sobre allò que afavoreix la creativitat en les interaccions i per acompanyar l'adquisició de competències.

Convé que observem les nostres respostes davant les seves errades:

- Quan un infant comet un error motiu i cau: el renyam?; l'advertim que això no es fa? El que solem fer com a acompanyament a les errades motrius és animar l'infant, minimitzar l'error i acompanyar-lo fins que torna a agafar

coratge. Si és un infant que, des del punt de vista motriu, s'equivoca amb freqüència, miram d'estar-hi a prop, de constituir una «xarxa imaginària» de seguretat per tal que ho segueixi intentant i de minimitzar les conseqüències de les seves errades.

- I en les errades en el llenguatge parlat? Què feim? I què feim quan un infant comet «errades» en les interaccions? El penalitzam o l'acompanyam per reduir el risc d'errades greus sense que deixi d'explorar les interaccions?

Totes les errades es deuen a la inexpertesa, el desconeixement, la manca de recursos, etc., i es relacionen amb àmbits de desenvolupament que requereixen exploració i modelatge.

També hi pot haver circumstàncies en les quals convengui que no estiguin gaire junts, que tinguin materials semblants o no, que l'observació entre ells els sigui fàcil perquè estan cara a cara, a fi que es produeixin diferents dinàmiques relacionals.

5. LA PRESÈNCIA DEL MESTRE

El mestre és qui cristal·litza els objectius, el model pedagògic, l'ambient, els afectes, etc., mitjançant la gestió de l'ambient i de l'organització i l'acompanyament del grup i de cada un dels infants i les famílies.

Arran de la situació de pandèmia, han sorgit alguns dubtes en alguns centres: «I ara, si no convé tocar els infants, com ho feim?» (tenint en compte que el gest més conscient d'acompanyament i consol sol ser el contacte, la carícia, l'abraçada).

Ara les circumstàncies ens conviden a observar i prendre consciència de la importància de la veu del mestre com a eina de modulació i configuració del clima afectiu. És tal la seva potència que qualsevol abraçada queda malmesa si no es fa presidida per una veu que amoreix el gest.

La veu és l'instrument que més pot modular l'expressió emocional. La veu pot calmar, pot abraçar i acaronar, no a un infant, sinó a cinc. El to de veu que imposa límits atemoreix tot el grup; en canvi, és ben efectiva l'aproximació pausada del mestre al lloc on es produeix la transgressió que creu necessari aturar, i a més ho aconsegueix perquè encalma sense crear cap tensió.

Ara les circumstàncies de pandèmia poden significar una invitació a enfortir les competències del mestre necessàries per ser capaç de tenir una presència ben conscient en el grup. Es tracta d'envigorir els recursos d'ubicació, d'actitud corporal, de recursos d'atenció i comprensió del que s'esdevé al voltant... per tal que la presència sigui plena i conscient. Pot ser un aspecte en el qual centrar la formació.

Cal prendre mesures organitzatives que ajudin els tutors a poder incorporar-se al grup prou relaxats, deixant fora de la classe altres neguits o referents d'atenció. Pot ser facilitar un moment de meditació o de concentració entre l'arribada a l'escola i la incorporació al grup?

Els telèfons intel·ligents i altres dispositius amb pantalla són enemics declarats de la disponibilitat i de la presència plena. La normativa escolar deixa clar que només es poden tenir a mà si la programació ho preveu.